

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

1-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 1 (5) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urinbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Xadjamuratova Matlyuba Xashimovna</i> YOSHLARNI IJTIMOIIY HIMOYA QILISHNING TARIXIY ILDIZLARI	11-15
<i>Abdimo‘minov Oybek Bektemirovich</i> MARKAZIY OSIYODA KO‘PTOMONLAMA MUNOSABATLAR: TARIXIY YONDASHUVLAR, SIYOSIY VA IQTISODIY INTEGRATSIYA	16-22
<i>Шадманов Турдибай Рузобаевич</i> ПРОБЛЕМЫ ПЛАНИРОВАНИЯ ПРИ СТРОИТЕЛЬСТВЕ ЖИЛЬЯ В УЗБЕКИСТАНЕ В ПЕРИОД 1940-1960 ГГ	23-27
<i>Мирзаева Наргиза Беркиновна, Рузиева Мухлиса Баходир кизи</i> ИНВАЛИДНОСТЬ И ЕЕ ИСТОРИЯ. СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ИНВАЛИДОВ В УЗБЕКИСТАНЕ	28-33
<i>Abdug‘aniyev Bekzod Abduvali o‘gli</i> SUG‘DIYLARDA DIN MASALASI: ZARDUSHTIYLIK VA MAZDAKIYLIK	34-40
<i>Umrzoqov Maqsud Shokirovich</i> V.L.VYATKINNING SAMARQANDNING TARIXIY YODGORLIKLARINI O‘RGANISHGA DOIR ISHLARI	41-46
<i>Ochildiyev Lochinbek</i> QASHQADARYO VOHASI TARIXIY-MADANIY YODGORLIKLARI, ZIYORATGOHLARI ULARNING TARIXIY-ETNOGRAFIK XUSUSIYATLARI	47-56
<i>Mamatqulov Bekzod, Bozorov Alisher</i> O‘ZBEKISTONDA SANOAT TARMOQLARINING RIVOJLANISHIDA JANUBIY VILOYATLARNING O‘RNI (1924-1991-YILLAR)	57-64

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Мамажонов Акрамжон</i> МОЛИЯВИЙ НАТИЖАЛАР (УМУМЛАШГАН ДАРОМАДЛАР) ТЎҒРИСИДАГИ ҲИСОБОТ ВА УНИ ШАКЛЛАНИШИ	65-71
<i>Xolmurotov Xolilla</i> O‘ZBEKISTONDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINI RIVOJLANTIRISH VA ENERGOSAMARADORLIKNI OSHIRISH ISTIQBOLLARI: IQTISODIY VA IJTIMOIIY TAHLIL	72-83
<i>Karimov Khojakbar</i> INNOVATION POTENTIAL AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN’S MANUFACTURING SECTOR: ENHANCING EFFICIENCY THROUGH AI-DRIVEN MANAGEMENT OF INNOVATIVE INFRASTRUCTURES	84-90
<i>Тўлаков Улуғбек Тошмаматович</i> СОЛИҚ МАЪМУРИЯТЧИЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШДА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВЛАР	91-105

<i>Xolmurotov Fozil</i> RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH VA EKSPORTNI RIVOJLANTIRISH ORQALI MINTAQAVIY IQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH: NAZARIYA VA AMALIY YONDASHUVLAR	106-118
<i>Komilov Bakhtiyorjon</i> OPPORTUNITIES AND CHALLENGES IN E-COMMERCE LOGISTICS IN CENTRAL ASIA	119-129
<i>Abdusattorov Sodiqjon</i> TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI TURLARI	130-134
<i>G'anibayev Ilxomjon</i> AUDITORLIK DALILLARI ISHONCHLILIGINI TA'MINLASHDA INTERVYU USULINING AHAMIYATI	135-145
<i>Akhmedov Khasan</i> ISSUES OF IMPROVING THE SYSTEM OF COMPENSATION PAYMENTS UNDER COMPULSORY CIVIL LIABILITY INSURANCE	146-153
<i>Саттаров Абдусамат Умиркулович</i> МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЁТДА БАҲОЛАШ МЕТОДИКАСИ ВА УНДА ЭКОНОМЕТРИК УСУЛЛАР	154-159
<i>Musamukhamedov Azimjon Jamoliddinovich</i> O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MIKROMOLIYA: BARQARORLIK VA FAROVONLIK SARI ADOLATLI YO'L	160-168
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Xaitov Elmurod Bekturodovich</i> DUNYO AHOLISINING O'SISH DINAMIKASIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOY KO'RSATKICHLAR VA AHOLI HAYOT SIFATI	169-174
<i>Abdullayeva Xulkar Raxmatullayevna</i> BIOEPISTEMOLOGIYA YOKI EPISTEMOLOGIYADA FANLARARO YONDASHUVLAR	175-179
<i>Sulaymonov Maxmudjon Shuxratbekovich</i> O'ZBEKISTONDA FUQAROLIK POZITSIYASI SHAKLLANISHIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI IJTIMOIY OMILLARNING FALSAFIY TAHLILI	180-185
<i>Berdaliyeva Sevara</i> YUSUF XOS HOJIBNING AXLOQIY QARASHLARINI SHAKLLANISHINING TARIXIY-IJTIMOY OMILLARI	186-198
<i>Ergashev Urolbek Berkinovich</i> AHMAD TOSHKO'PRIZODA ILMLAR TASNIFINING AHAMIYATI	199-205
<i>Qaxorov Pulotjon Xursanmurodovich</i> INSON GO'ZALLIGI VA UNING AXLOQIY BAHOSI	206-211
<i>Абдуллаходжаев Гайрат</i> ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ МОЛОДЕЖИ	212-215
<i>Ro'ziyev Maqsud O'rinovich</i> ABULHASAN BAXMANYOR SHAXSIYATI VA MA'NAVIY MEROSI	216-220

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>O'zbekov Umidjon Narzullo o'g'li, Boboqulova Nilufar Xayrullo qizi</i> BOSHLANG'ICH TA'LIM INGLIZ TILI DARSLARIDA OG'ZAKI NUTQNI SHAKLLANTIRISH	221-225
<i>Kamalova Madina</i> CHINGIZ AYTMATOV ASARLARIDA BOLA RUHIYATI	226-230
<i>Karimov Rivojiddin Gulamjonovich</i> DISCOURSE AND ITS LINGUOCULTURAL INTERPRETATION	231-240
<i>Baxtiyorova Maftuna Baxtiyorovna</i> INGLIZ TILIDA ANTROPONIMIK BIRLIKLARNING LEKSIK-SEMANTIK TAHLILI	241-246
<i>Nurmuxammedov Yusuf Shakarboyevich</i> FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING MA'NO QATLAMLARI, METAFORA VA METONIMIYA KABI LINGVISTIK HODISALAR BILAN ALOQASI	247-251
<i>Xujakulov Ravshan Isroilovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA XALQ TABOBATIGA OID LEKSIK BIRLIKLARNING DERIVATION TADQIQI	252-258
<i>Olimova Khurshida Vaydillayevna</i> "PROPER NOUNS IN ENGLISH AND UZBEK: STRUCTURE AND THEIR UNIQUE FEATURES"	259-263
<i>Ermatov Ixtiyor, Risqulova Muslima</i> "DEVONU LUG'OTIT TURK" ASARIDA TOPONIMLARNING BERILISHI	264-269
<i>Abduraimova Dinara Bahodir qizi, Abdullayeva Nilufar Ramazonovna</i> INGLIZ TILIDAGI LEKSIK MATERIALLARNI BOYITISHDA ZAMONAVIY TEKNOLOGIYALARNING O'RNI	270-273
<i>Mardonov Maxmud</i> LATIFALARNI TASNIF QILISH MEZONLARI VA TASNIFOTI	274-280
<i>Nazarov Sardor Shamurodovich</i> A COMPARATIVE STUDY OF STRUCTURAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGE WORD COMBINATIONS	281-284

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Абдурасулова Кумриниса Раимкуловна, Каракетова Дилноза Юлдашевна</i> КРИМИНОЛОГИЯДА САБАБИЯТ	285-302
<i>Yumatov Bogdan Olegovich</i> APPROACHES TO UNDERSTANDING THE PRINCIPLES OF ANTI-CORRUPTION MONITORING	303-309
<i>Абдурахманова Нодирахон</i> ПРОБЛЕМЫ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ СМАРТ-КОНТРАКТОВ В ЗАКОНОДАТЕЛЬНО УЗБЕКИСТАНА	310-317
<i>Бекбутаева Лобар</i> СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ПРАВ ДЕТЕЙ-СИРОТ И ДЕТЕЙ, ОСТАВШИХСЯ БЕЗ ПОПЕЧЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ: МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ СТАНДАРТЫ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ	318-323

<i>Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o'g'li</i> CHIQUINDILARNI TRANSCHEGARAVIY TASHISH VA OLIB O'TISHNING XALQARO HUQUQIY TARTIBI	324-329
<i>Саидов Шохруххон Музаффарович</i> ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИНИНГ ҲУҚУҚ ИЖОДКОРЛИГИ ФАОЛИЯТИДАГИ ИШТИРОКИНИ БАҲОЛАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	330-338
<i>Maxmudov Sunnat Azim o'g'li</i> AYBLILIK TO'G'RISIDAGI MASALANI HAL QILMAY TURIB JINOYAT ISHINI TUGATISH TARTIBI: QONUNCHILIKDAGI MUAMMOLAR TAHLILI	339-348
<i>Inomxo'jaeva Sanobar Muxammadixonovna</i> JAMIYATDA HUQUQIY ONGNI RIVOJLANTIRISHDA HUQUQIY TARBIYA USULLARINING AHAMIYATI	349-355
<i>Mirzakarimova Dilafruz Doniyorovna</i> SUN'IY INTELLEKT, ROBOTOTEXNIKA VA HUQUQ: SUN'IY INTELLEKTNING XAVFSIZ KIBERXAVFSIZLIK TIZIMLARIGA TA'SIRI	356-362
<i>Raximjonova Nargizaxon Raximjonovna</i> YAGONA JINOYATNING JINOYAT-HUQUQIY TAVSIFI	363-368
<i>Dehqanov Raxmatilla Mirzaraxmat o'g'li</i> ISTE'MOLCHILAR ISHTIROKIDAGI TRANSCHEGARAVIY MUNOSABATLAR UCHUN QO'LLANADIGAN HUQUQ	369-374
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Iminaxunova Iroda Xuseynovna</i> DIAGNOSTIK YONDASHUV ASOSIDA XORIJIY TILNI O'QITISH IMKONIYATLARI	375-379
<i>Xusanova Mohira</i> XORIJIY TILLARNI O'QITISH VA NAZORAT QILISHNING MAZMUNI	380-386
<i>Haqberdiyev Baxtiyor Rustamovich</i> TEXNIK VA SAN'AT FANLARINI INTEGRATIV O'QITISHDA SINERGETIK KOMPETENTLIKNI TAKOMILLASHTIRISH	387-391
<i>Erkulova Feruza Melikuziyevna</i> THE ROLE OF METHODOLOGICAL TRAINING IN ENHANCING PROFESSIONAL COMPETENCE OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS	392-402
<i>Malikova Madina Abduraxmon qizi</i> INGLIZ TILI DARSLARINI O'QITISH JARAYONIDA HAMKORLIK VA KOOPERATIV O'QITISH TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING USTUVOR USULLARI	403-407
<i>Умаров Азиз Авазович</i> РОЛЬ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ: МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ	408-412
<i>Рахмонова Шалола Фахриддин кизи</i> ЖАМИЯТ РИВОЖЛАНИШИДА МЕДИА КОМПЕТЕНЦИЯНИНГ ЎРНИ	413-417
<i>Boymirzaeva Raximaxon Xoshimjonovna</i> XALQ TA'LIMI PEDAGOGLARNI MALAKASINI OSHIRISH JARAYONIDA HUQUQIY ONG VA HUQUQIY MADANIYATINI YUKSALTIRISHGA OID XORIJ TAJRIBASI	418-427

<i>Jamolova Mohigul Baxtiyorovna</i> BO'LAJAK CHET TILI FANI O'QITUVCHILARINING TANQIDIY FIKRLASH QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA METODIK ASOSLARI	428-432
<i>Raxmatov Mirzo Mukimovich</i> BO'LAJAK INFORMATIKA O'QITUVCHILARIGA DASTURLASH TILLARINI O'QITISHNI TAKOMILLASHTIRISHDA SEMIOTIK YONDASHUV	433-438
<i>Umirova Mamlakat Imomovna</i> NUTQIY MADANIYATNI O'STIRISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI	439-442
<i>Nafasov Arslon Komilovich</i> TARIX FANINI O'QITISH PEDAGOGIK TADQIQOTLAR OBYEKTI SIFATIDA	443-448
<i>Valiyeva Nasiba Xadiytullayevna</i> OLIY TA'LIMDA O'QITISHNI RAQAMLASHTIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK METOD VA MODELLAR	449-455
<i>Мухаммадиева Угилрой Холмуродовна</i> ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ И КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБЛАСТИ СИНХРОННОГО ПЕРЕВОДА У СТУДЕНТОВ	456-463
<i>Qosimova Ozoda Xudoynazarovna</i> PEDAGOG XOTIN-QIZLARNING IJTIMOY FAOLLIGINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY- PEDAGOGIK TAHLILI	464-472

Received: 20 December 2024

Accepted: 5 January 2025

Published: 15 January 2025

Article / Original Paper

LAW APPLICABLE TO CROSS-BORDER RELATIONSHIPS INVOLVING CONSUMERS

Dekhkanov Rakhmatilla,

Senior Lecturer at the Lawyers' Training Center under the
Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan

Abstract. This scientific article contains a theoretical and practical analysis of the law applicable to cross-border relations involving the consumer. Also, proposals were developed by analyzing the importance of applicable law, international practice, and problems in current national legislation.

Keywords: consumer, Rome I Regulation, domicile rule, self-defense, choice of law, professional side.

ISTE'MOLCHILAR ISHTIROKIDAGI TRANSCHEGARAVIY MUNOSABATLAR UCHUN QO'LLANADIGAN HUQUQ

Dehqanov Raxmatilla Mirzaraxmat o'g'li,

O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi qoshidagi

Yuristlar malakasini oshirish markazi katta o'qituvchisi

E-mail: romdehqanov@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqolada iste'molchi ishtirokidagi transchegaraviy munosabatlar uchun qo'llanadigan huquqning nazariy va amaliy tahlilini o'z ichiga olgan. Shuningdek, qo'llanadigan huquqning ahamiyati, xalqaro tajriba va hozirgi kundagi milliy qonunchilikda muammolarni tahlil qilish orqali takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: iste'molchi, Rim I reglamenti, yashash joy qoidasi, o'zini o'zi himoya qilish, huquqni tanlash, professional tomon.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I1Y2025N49>

Chet el elementi bilan murakkablashgan munosabatlar uchun qo'llanadigan huquq kollizion normalar orqali aniqlashtiriladi. Hozirgi kunda iste'molchilar ishtirokidagi transchegaraviy munosabatlar uchun qo'llanadigan huquqni aniqlash muhim hisoblanadi, chunki qo'llaniladigan huquqni aniqlash orqali transchegaraviy iste'molchilar ishtirokidagi munosabatlarni aniq va samarali himoya qilishga imkon beradi. Shartnomaga, shartnoma majburiyatiga, shartnomadan tashqari majburiyatlarga va delikt majburiyatlarga nisbatan qo'llaniladigan huquqni aniqlash bo'yicha xalqaro konvensiya va shartnomalar mavjud bo'lib, ularning aksari umumiy hisoblanadi, ya'ni alohida iste'molchi shartnomalari uchun qo'llanish nazarda tutmaydi. Misol uchun, Birlashgan Millatlar Tashkiloti "Tovarlarni xalqaro sotish shartnomalari bo'yicha" konvensiya O'zbekiston Respublikasi tomonidan ratifikatsiya qilingan bo'lib, xalqaro oldi sotdi shartnomalar uchun qo'llanadigan huquqni belgilab beradi, ammo konvensiyaning 2-moddasida shaxsiy, oilaviy yoki maishiy foydalanish uchun sotib olingan tovarlar, agar sotuvchi shartnomani tuzishdan oldin bunday foydalanish uchun sotib olinganligini bilmagan va bilmasligi kerak bo'lsa tatbiq etilmasligi belgilangan. Konvensiyaning

yuqoridagi moddasi shuni anglatadiki, iste'molchi munosabatlarida ushbu konvensiya tatbiq qilinmaydi. Shuningdek, 1994-yildagi 17-martdagi "Xalqaro shartnomalarga nisbatan qo'llaniladigan huquq to'g'risida"gi Amerikalararo konvensiyaning 1-moddasida agar shartnoma taraflari turli ishtirokchi-davlatlarda doimiy yashash joyi yoki muassasalariga ega bo'lsa yoki shartnoma bir nechta ishtirokchi-davlatlar bilan obyektiv aloqalarga ega bo'lsa, shartnoma xalqaro hisoblanishini va bu shartnomalar davlatlar yoki davlat idoralari yoki tashkilotlari ishtirokchi tuzilgan shartnomalarga nisbatan qo'llanishi ta'kidlangan[1]. O'zbekiston Respublikasida chet el elementi bilan murakkablashgan munosabatlarda iste'molchilar o'rtasida tuzilgan shartnoma uchun qo'llaniladigan huquq O'zbekiston Respublikasining "Elektron tijorat to'g'risida", "Reklama to'g'risida", "Iste'molchilarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida"gi Qonunlari va Fuqarolik kodeksida aniq noma sifatida shakllantirilmagan. Chet el elementi bilan murakkablashgan munosabatlarda iste'molchilar o'rtasida tuzilgan shartnoma uchun qo'llanadigan huquq biz nazarimizda, Fuqarolik kodeksining 70-bobi Xalqaro xususiy huquq normalarini fuqarolik-huquqiy munosabatlarga nisbatan tatbiq qilishning umumiy qoidalariga asosan aniqlandi. Misol uchun Fuqarolik kodeksining 1156-moddasi 1-qismiga asosan chet el fuqarolari yoki chet el yuridik shaxslari ishtirokidagi yoxud chet el elementi bilan murakkablashgan fuqarolik-huquqiy munosabatlarga nisbatan qo'llanilishi lozim bo'lgan huquq ushbu Kodeks, boshqa qonunlar, xalqaro shartnomalar va e'tirof etilgan xalqaro taomillar asosida, shuningdek taraflarning kelishuvi asosida belgilanishi, Fuqarolik kodeksining 1181-moddasida bitimning shakli u tuziladigan joy huquqiga bo'ysunishi, Fuqarolik kodeksining 1184-moddasida 1-qismida "ko'chmas va ko'char mol-mulkka nisbatan mulk huquqi hamda boshqa ashyoviy huquqlar, agar qonunda boshqacha tartib nazarda tutilgan bo'lmasa, bu mol-mulk joylashgan mamlakatning huquqi bo'yicha aniqlanishi, Fuqarolik kodeksining 1189-moddasida 1-qismida shartnoma, agar qonunda boshqacha tartib nazarda tutilgan bo'lmasa, taraflarning kelishuviga ko'ra tanlangan mamlakat huquqi bilan tartibga solinishi, Fuqarolik kodeksining 1190-moddasi taraflarning kelishuvi bo'lmagan taqdirda shartnomaga nisbatan qo'llaniladigan huquq belgilangan, ammo Fuqarolik Kodeksi va O'zbekiston Respublikasining boshqa qonun va qonun osti hujjatlarida iste'mol shartnomasi uchun qo'llanadigan huquq alohida belgilanmagan. Bu esa iste'molchining boshqa toifadagi shaxslardan ko'ra zaifroq ekanligi o'z kuchini yo'qotadi.

Iste'molchilarni alohida zaif toifa sifatida ular ishtirokidagi shartnomalarda qo'llanadigan huquqni belgilash Yevropa ittifoqi alohida o'rin tutadi. Shartnoma majburiyatlariga nisbatan qo'llaniladigan huquq to'g'risidagi 1980-yildagi Rim konvensiya Yevropa Ittifoqidagi shartnoma majburiyatlariga nisbatan qo'llaniladigan qonunlarga nisbatan yagona qoidalarni belgilash maqsadida qabul qilingan [2]. Ushbu konvensiya Daniyadan tashqari barcha Yevropa Ittifoqi mamlakatlari orasida shartnoma majburiyatlariga nisbatan qo'llaniladigan qonun to'g'risidagi Yevropa Parlamenti va Kengashning 2008-yil 17-iyunidagi 593/2008-sonli Nizomi bilan almashtirilgan (Rim I Reglamenti deb nomlanadi). Rim konvensiyasi 2009-yil 18-dekabrgacha tuzilgan shartnomalar nisbatan qo'llaniladi [3]. Rim konvensiyasi va Rim I Reglament universal xarakterga ega bo'lib, ularning qoidalari moddiy va vaqtinchalik qo'llash doirasiga kiradigan barcha holatlarga nisbatan qo'llanilishi mumkin. Rim I Reglament 6-moddasida 1-bandida iste'mol shartnomalariga nisbatan qo'llaniladigan huquq berilgan bo'lib, unga ko'ra, jismoniy shaxs tomonidan o'z kasbi yoki kasbi doirasidan tashqarida deb hisoblanishi mumkin bo'lgan maqsadda (iste'molchi) o'z kasbi bilan shug'ullanuvchi

boshqa shaxs (professional) bilan tuzilgan shartnomalarga agar professional tomon iste'molchi doimiy yashash joyi bo'lgan mamlakatda o'zining tijorat yoki kasbiy faoliyatini amalga oshirsa, yoki har qanday yo'l bilan, bunday faoliyatni o'sha mamlakatga yoki bir nechta mamlakatlarga yo'naltirsa, iste'molchi doimiy yashash joyi bo'lgan mamlakat qonunlari bilan tartibga solinadi [4].

O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksida iste'molchilar ishtirokidagi chet el elementi murakkablashgan munosabatlar uchun qo'llanadigan huquq iste'molchining yashash joyi qoidasi belgilanmagan. Chunki, Fuqarolik kodeksida faqatgina umumiy qoidalar belgilangan shaxslar toifasi uchun alohida norma shakllantirilmagan. Iste'molchilar ishtirokidagi chet el elementi murakkablashgan munosabatlar uchun qo'llanadigan huquq iste'molchining yashash joyi belgilanmasligi o'z navbatida bir qancha muammolarni vujudga keltiradi. Misol uchun, elektron savdoda bu aniq ko'zga tashlanadi ya'ni, iste'molchi elektron savdoda qo'llanadigan huquq iste'molchining yashash joyi huquqini tanlash kafolatlanmaganligi iste'molchi o'zini o'zi himoya qilishdan mahrum qiladi. Chunki, iste'molchi o'zi yashayotgan hududda yuridik yordam olmasdan ham o'z huquqlarini qonunga berilgan rasmiy sharhlar va sud amaliyoti orqali himoyala qila olishi mumkin, ammo bu huquq iste'molchida mavjud bo'lmasa, sotib olgan tovar va xizmatlar uchun qo'shimcha mablag'ni sotuvchi joylashgan joydagi yuridik xizmatlar uchun xarajatlar qilishga yoki o'z huquqlarini himoya qilishdan voz kechishiga olib kelishi mumkin.

Bundan tashqari, iste'molchining chet el elementi bilan murakkablashgan munosabatlar uchun qo'llanadigan huquq iste'molchining yashash joyi qoidasi Yevropa Ittifoqi a'zo davlatlardan Shveysariyaning "Xalqaro xususiy huquq to'g'risida"(PILA)gi qonunining 120-moddasida iste'molchi shartnomalariga nisbatan qo'llaniladigan qonun shartnoma tuzilganda iste'molchining doimiy yashash joyi bo'lgan mamlakat ekanligini belgilaydi [5; 15]. Shuningdek, Shimoliy Amerika davlatlaridan Urugvayning xalqaro xususiy huquq to'g'risidagi qonunning 50-moddaning 5-bandida iste'molchi shartnomalariga nisbatan qo'llaniladigan qonun, birinchi navbatda, tovarlar sotib olingan va undan foydalanilgan mamlakat qonuni bo'lishini belgilaydi, agar ushbu qonunni aniqlash mumkin bo'lmasa, iste'molchining yashash joyi qonuni qo'llaniladi. Shartnoma masofaviy shartnoma bo'lsa yoki mutaxassis iste'molchining turar joyida takliflar yoki aniq reklama kiritgan bo'lsa, iste'molchi o'z roziligini bergan bo'lsa, iste'molchining yashash joyidagi qonun qo'llaniladi [6]. Rossiya Federatsiyasi Fuqarolik Kodeksida agar shartnomada ushbu ijtimoiy munosabatlarni tartibga soluvchi qonunning ta'rifi ko'rsatilmagan bo'lsa, u holda iste'molchining yashash joyidagi mamlakat qonuni qo'llaniladi [7]. Iste'molchilar bilan bog'liq nizolarni ko'rib chiqishda qo'llaniladigan qonunni tanlash masalasida ba'zi noaniqliklar Rossiya Federatsiyasi Oliy sudi Plenumining 2012-yil 28-iyunidagi 17-sonli "Sudlar tomonidan ko'rib chiqish to'g'risida"gi qarorining 2-bandida iste'molchilarning huquqlarini himoya qilish bo'yicha nizolar fuqarolik ishlarida agar iste'molchilar ishtirokidagi munosabatlarning ayrim turlari Rossiya Federatsiyasining fuqarolik-huquqiy normalarini o'z ichiga olgan maxsus qonunlari bilan tartibga solinsa (masalan, umumiy qurilishda ishtirok etish shartnomasi, shaxsiy va mulkiy sug'urta shartnomasi, bank omonat shartnomasi, transport shartnomasi, energiya ta'minoti shartnomasi), keyin maxsus qonunlar bilan tartibga solinmagan darajada bunday shartnomalardan kelib chiqadigan munosabatlarga "iste'molchilarning huquqlarini himoya

qilish to'g'risida"gi qonun qo'llanishi, sudlar ushbu tushuntirishlardan kelib chiqqan holda ishlarni ko'rib chiqish lozimligi belgilangan[8].

Xitoyning "Qonunlar to'qnashuvi to'g'risida"gi (Chinese Conflict of Laws Act) qonunining 42-moddasiga ko'ra, iste'mol shartnomasi, agar iste'molchi tovarlar yoki xizmatlar ko'rsatiladigan joyning qonunini tanlamasa yoki tadbirkorlik subyekti ushbu qonunni tanlamasa, iste'molchining doimiy yashash joyi qonuni bilan tartibga solinadi. Faqat iste'molchi amaldagi qonunni bir tomonlama tanlashi mumkin, tadbirkor esa amaldagi qonunni tanlash huquqiga ega emas. Shu bilan birga, tanlangan huquqning moddiy doirasi iste'molchining doimiy istiqomat qiladigan mamlakat qonuni va tovarlar yoki xizmatlar ko'rsatish joyi qonuni bilan chegaralanadi [9].

Rim I Reglament 6-moddasida 1-bandida nazarda tutilgan iste'molchilarining yashash joyi qoidalarini qo'llanishi istisno qiluvchi holatlar ham belgilangan bo'lib, uning asosiy maqsadi iste'molchilarni samarali himoya bilan ta'minlash hisoblanadi. Rim I Reglament 6-moddasida 4 bandida asosan iste'molchining yashash joyi qoidalarini tatbiq qilinmaydigan holatlar berilgan bo'lib, unga ko'ra:

1. xizmatlar iste'molchiga uning doimiy yashash joyidan boshqa mamlakatda ko'rsatilishi kerak bo'lgan yetkazib berish shartnomasiga;
2. tashish shartnomasiga;
3. ko'chmas mulkka bo'lgan mulk huquqi yoki ko'chmas mulkni ijaraga berish bilan bog'liq shartnomaga;
4. moliyaviy vositani tashkil etuvchi huquqlar va majburiyatlariga;
5. o'tkazilayotgan qimmatli qog'ozlarni ommaviy sotib olish takliflarini chiqarish yoki taklif qilish, shuningdek, jamoaviy investitsiya kompaniyalaridagi aksiyalarga obuna bo'lish, sotib olish qoidalarini va shartlarini tashkil etuvchi huquq va majburiyatlarga;
6. moliyaviy vositalarni sotib olish va sotish bo'yicha bir nechta uchinchi shaxslarning manfaatlarini birlashtiruvchi yoki birlashtirishga yordam beruvchi ko'p tomonlama tizim doirasida tuzilgan shartnomalar [10].

O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksida iste'molchilar ishtirokidagi chet el elementi murakkablashgan munosabatlar uchun qo'llanadigan huquq iste'molchining yashash joyi qoidasi bo'yicha istisno qoidalar ham mavjud emas. Bu qoidalarning mavjud bo'lmasligi o'z navbatida iste'molchilar huquqlari himoya qilishni imkoniyatidan mahrum qilishi yoki o'z huquqlarini himoya qilishda qiyinlashtirish mumkin. Chunki, iste'molchining yashash joyi qoidasi doim ham iste'molchi uchun qulay hisoblanmaydi. Misol uchun chet eldan sotib olingan tovarlar va xizmatlar uchun bu qoida chet davlat sudlarida qo'llanmasligiga olib kelishi yoki qo'llanadigan bo'lsa iste'molchi foydasiga emas balki zarariga ishlashini mumkin.

Bundan tashqari, Rim I Reglament 3-moddaga muvofiq shartnomaga nisbatan qo'llaniladigan qonunni tanlashlari mumkin. Biroq, bunday tanlov iste'molchini taqdim etilgan himoyadan mahrum qilishga olib kelmasligi lozim. Rim I Reglament asosan shartnoma tomonlar tomonidan tanlangan qonun mavjud bo'lmaganda esa:

1. tovarni oldi-sotdi shartnomasi sotuvchining doimiy yashash joyi qonuni;
2. xizmatlar ko'rsatish shartnomasi xizmat ko'rsatuvchining doimiy yashash joyi bo'lgan mamlakat qonunchiligi;

3. ko'chmas mulkka bo'lgan mulk huquqi yoki ko'chmas mulkni ijaraga berish to'g'risidagi shartnoma mulk joylashgan mamlakat qonunlari;
4. vaqtincha shaxsiy foydalanish uchun ketma-ket olti oydan ortiq bo'lmagan muddatga tuzilgan ko'chmas mulkni ijaraga berish, agar ijarachi jismoniy shaxs bo'lsa, uy egasi doimiy yashash joyiga ega bo'lgan mamlakat qonunlari;
5. franchayzing shartnomasi franchayzi doimiy yashash joyi bo'lgan mamlakat qonunchiligi;
6. tarqatish shartnomasi distribyutorning doimiy yashash joyi bo'lgan mamlakat qonunchiligi;
7. tovarni kim oshdi savdosida sotish shartnomasi, agar bunday joyni aniqlash mumkin bo'lsa, kim oshdi savdosi o'tkaziladigan mamlakat qonunchiligi bilan tartibga solinadi;
8. agar ishning barcha holatlaridan shartnoma boshqa davlat bilan aniqroq chambarchas bog'liqligi aniq bo'lsa, o'sha boshqa davlatning qonunchiligi qo'llaniladi [11].

O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksida 1158-1189-moddalari Rim I Reglament 3-moddasiga o'xshash shartnomaga nisbatan qo'llaniladigan qonunni tanlashlari huquqini iste'molchiga taqdim qiladi. Biroq, bunday tanlov iste'molchini taqdim etilgan himoyadan mahrum qilishga olib kelmasligi lozimligi qoidasi mavjud emas. O'zbekiston Respublikasining "Iste'molchilarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida"gi Qonuning 21-moddasida shartnomaning iste'molchi huquqlarini cheklab qo'yadigan va qonunchilikka zid bo'lgan talablari haqiqiy emas deb hisoblanishi belgilangan. Fuqarolik kodeksiga asosan iste'molchi chet el elementi bilan murakkablashgan munosabatlar uchun qo'llanadigan huquqni tanlash mumkinligi va bu tanlov natijasida iste'molchini himoyadan mahrum qilsa, O'zbekiston Respublikasining "Iste'molchilarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida"gi Qonuning 21-moddasida nazarda tutilgan haqiqiy emasligiga olib kelmaydi, chunki, "Iste'molchilarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida"gi Qonuning 21-moddasida shartnomaning iste'molchi huquqlarini cheklab qo'yadigan va qonunchilikka zid bo'lgan talablarinigina nazarda tutgan, tanlanadigan huquq esa iste'molchilarni huquqlarini cheklash emas. Shuningdek, shartnomani tuzishda iste'molchi amaldagi qonunni mustaqil ravishda tanlamaydi, balki faqat professional shaxs tomonidan qo'yilgan shartlarga rozi bo'ladi. Bunday holda, yuridik shaxs yoki yakka tartibdagi tadbirkor tuzilayotgan shartnoma shartlarini tanlash imkoniyatini ko'rsatmaydi va shu bilan huquqiy munosabatlar subyektlari irodasining avtonomligi prinsipini e'tiborsiz qoldiradi. Ya'ni, imzolangan shartnomada o'z pozitsiyasini bildirish huquqiga ega bo'lmagan oddiy shaxs o'zini qaram holatda topadi. Bu tovarlar, ishlar yoki xizmatlarni sotib oluvchi subyekt ko'pincha ma'lum huquqiy munosabatlarning barcha hodisalarini to'g'ri baholay olmasligi bilan asoslanadi, bu esa kelajakda ushbu shartnomani tuzish vaqtiga ta'sir qiladi. Bundan tashqari, pochta xizmatlari orqali qabul qilingan doimiy buyurtmalar va qo'shimchalar yanada ko'proq muammolarni keltirib chiqarishi mumkin.

Yuqoridagi tahlil asosidan aniqlangan xorijiy davlatlarning iste'molchilar huquqlari himoya qilishdagi qonunchilikda belgilab qo'yilgan qoidalarni O'zbekiston Respublikasi qonunchilikdagi joriy qilish bizning nazarimizda iste'molchilar huquqlarini himoya qilishni mexanizmini kuchaytiradi. O'rganish asosida biz tomonimizdan quyidagilarni taklif qilamiz:

Fuqarolik kodeksining 1158-moddasining 2-qismiga quyidagicha qo'shimcha kiritish, ya'ni "foyda chiqarib olish bilan bog'liq bo'lmagan holda shaxsiy iste'mol yoki boshqa maqsadlarda tovar sotib oluvchi, ish, xizmatga buyurtma beruvchi yoxud shu niyatda bo'lgan (iste'molchi) o'z kasbi bilan shug'ullanuvchi boshqa shaxs (professional) bilan tuzilgan shartnomalarga agar professional tomon iste'molchi doimiy yashash joyi bo'lgan mamlakatda o'zining tijorat yoki kasbiy faoliyatini amalga oshirsa, yoki har qanday yo'l bilan, bunday faoliyatni o'sha mamlakatga yoki bir nechta mamlakatlarga yo'naltirsa, iste'molchi doimiy yashash joyi bo'lgan mamlakat qonunlari bilan tartibga solinadi. Bu orqali iste'molchi o'zini o'zi himoya qilish huquqini amalga oshiradi;

Rim I Reglament 6-moddasida 4 bandida asosan iste'molchining yashash joyi qoidalari tatbiq qilinmaydigan holatlarni Fuqarolik kodeksida belgilash lozim. Bu orqali iste'molchilar huquqlari himoyasi uchun samarali hisoblanadi.

Fuqarolik kodeksining 1189-moddasini quyidagicha jumla bilan to'ldirish "Shartnoma, agar qonunda boshqacha tartib nazarda tutilgan bo'lmasa, taraflarning kelishuviga ko'ra tanlangan mamlakat huquqi bilan tartibga solinadi. Iste'molchi shartnomaga nisbatan qo'llaniladigan qonunni tanlash huquqiga ega, biroq, bunday tanlov iste'molchini taqdim etilgan himoyadan mahrum qilishga olib kelmasligi lozim. Bu qoida O'zbekiston Respublikasining "Iste'molchilarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida"gi Qonuning 21-moddasida shartnomaning iste'molchi huquqlarini cheklab qo'yadigan va qonunchilikka zid bo'lgan talablari haqiqiy emas deb hisoblanishi qoidasiga mutanosib holga shakllangan hisoblanadi.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. <https://www.oas.org/juridico/english/treaties/b-56.html>;
2. <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/convention-on-the-law-applicable-to-contractual-obligations-rome-convention.html>
3. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008R0593>
4. consumer protection in international private relations General report. Diego P. Fernández Arroyo, 15-bet.
5. <https://www.imo.com.uy/bases/leyes/19920-2020>
6. <https://legalbook.ru/888-regulirovanie-otnoshenij-svjazannyh-s-uchastiem-potrebiteljev-v-otrasli-mezhdunarodnogo-chastnogo-prava.html>
7. Защита прав потребителей: в поисках оптимальной модели: монография / П.Д. Багрянская, М.О. Дьяконова, П.П. Кабытов и др.; отв. ред. С.А. Сеницын, М.Л. Шелютто; Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации. — М.: ООО «ЮРИДИЧЕСКАЯ ФИРМА КОНТРАКТ», 2021
8. Chen, Z.(2023). Consumer Jurisdiction and Choice of Law Rules in European and Chinese Private International Law. Chinese Journal of Transnational Law, 1-20. Advance online publication. <https://doi.org/10.1177/2753412X231200163>
9. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008R0593>
10. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008R0593>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 1 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).